

فرشتگان

و فرشته شناسی
در قرون وسطا

دیوید کک | برگردان: علی مرادی

شورا

فرشتگان و فرشته‌شناسی در قرون وسطا

اثر: دیوید یک

برگردان: علی مرادی

سرشناسه: کک، دیوید، ۱۹۶۵ - م. Keck, David, 1965
 عنوان و نام پدیدآور: فرشتگان و فرشته‌شناسی در قرون وسطا/اثر دیوید کک؛ برگردان علی مرادی.
 مشخصات نشر: تهران: نشر ورا، ۱۴۰۱.
 مشخصات ظاهری: ۴۲۰ ص.
 شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۰۷۲-۵۸-۷
 وضعیت فهرست نویسی: فیپا
 یادداشت: عنوان اصلی: Angels & angelology in the Middle Ages, 1998
 موضوع: فرشتگان (مسیحیت) -- تاریخ عقاید -- قرون وسطا، ۶۰۰ - ۱۵۰۰ م. فرشتگان -- کیش پرستش
 Angels -- Christianity -- History of doctrines -- Middle Ages, 600 - 1500
 شناسه افزوده: مرادی، علی، ۱۳۶۸ - مترجم
 رده بندی کنگره: ۲/۹۶۶BT
 رده بندی دیویی: ۳۰۹۰۲/۲۳۵
 شماره کتابشناسی ملی: ۹۰۸۵۸۳۸

فرشتگان و فرشته‌شناسی در قرون وسطا

نویسنده: دیوید کک

برگردان: علی مرادی

مدیر هنری: رضا حیرانی

صفحه آرای: آتلیه هنری ورا

ناشر: نشر ورا

امور چاپ: نوین

نوبت چاپ: اول، ۱۴۰۱

تیراژ: ۲۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۰۷۲-۵۸-۷

نشر ورا

دفتر انتشارات:

تلفن و ایمیل: ۰۹۱۲۳۲۷۸۹۱۶ / ۶۶۹۰۱۳۴۳ / varabookpub@gmail.com

۲۷۰,۰۰۰ تومان

من چه در پای تو ریزم که پسند تو بود
سر و جان را نتوان گفتم که مقداری هست

پیشکش به خاک پای مادرم

مقدمه مترجم / ۹

مقدمه مؤلف / ۱۰

بخش یکم:

کتاب مقدس: بنیاد فرشته شناسی / ۱۷

فصل اول: طول کتاب مقدس ۱: تاریخ مقدس و آفرینش / ۲۳

- فرشتگان تاریخ / ۲۳

- آفرینش و سقوط: اختلافات و اجماع راست کیش / ۲۸

فصل دوم: طول کتاب مقدس ۲: فرشتگان، بنی اسرائیل و کلیسا / ۵۱

- فرشتگان و انسان ها قبل از نزول شریعت: ظهور و شمایل نگاری، ابدان،

تشخیص و تعداد / ۵۱

- فرشتگان، شریعت و بنی اسرائیل: پرستش گران، حافظان و مجازات گران / ۶۷

- فرشتگان و تجسد: تبعیت از مسیح و مریم عذرا / ۷۴

- فرشتگان و کلیسا: {خدمات} مستمر، الگوهای برای کلیسا و دولت / ۸۰

- فرشتگان و داوری نهایی / ۸۴

فصل سوم: ژرفا و بلندی کتاب مقدس / ۸۷

- تمثیل ها، گونه شناسی ها، نفوذ فرشتگان در جهان خواننده / ۸۷

- سلسله مراتب فرشتگان / ۹۹

- مراتب شخصی و وظایف گوناگون آنها / ۱۰۹

- سلسله مراتب و کلیسای قرون وسطا / ۱۲۱

- نتیجه بخش اول: زیبایی و تناسب فرشتگان / ۱۲۶

بخش دوم:

فرشتگان، فیلسوف، و دانشگاه: ماهیت فرشتگان / ۱۳۱

فصل چهارم: مکتب مدرسی و تطوّر فرشته‌شناسی / ۱۳۹

- روش پرس‌وجو و روش‌های جدید فرشته‌شناسی / ۱۳۹

- علاقه مجدد به طبیعت و مابعدالطبیعه / ۱۵۴

- کتاب جمل و مطالعه تخصصی فرشتگان / ۱۶۱

فصل پنجم: ماهیت فرشته‌وار در قرن سیزدهم: شکوفایی فرشته‌شناسی قرون وسطا

/ ۱۶۹

- اصالت ماده - صورت: آیا فرشتگان ترکیبی از ماده و صورت هستند؟ / ۱۷۱

- شخصیت و معرفت / ۱۸۱

- محبت، لذت و غم / ۱۹۰

- مکان و حرکت / ۱۹۸

- نتیجه بخش دوم: محکومیت‌ها، نام‌گرایی و کمال / ۲۰۳

بخش سوم:

فرشتگان و نظام‌های دینی / ۲۰۷

فصل ششم: راهبان و سائلان / ۲۱۲

- راهبان، فرشتگان و نگاه فرشته / ۲۱۲

- فرانسیس قدیس، فقرای او و فرشتگان / ۲۲۳

فصل هفتم: فرشته‌شناسی فرانسیسی و بحران‌های فرقه فرانسیسی / ۲۳۳

- دفاع بوناوتورا از فرقه خود در پاریس / ۲۳۳

- یواخیم فیوره، کتاب مکاشفه و فرشتگان / ۲۴۲

- جرارد اهل بورگو سنت دونینو و امکانات بنیادی {انقلابی} فرشته‌شناسی /

۲۴۹

- نقش فرشته‌شناسی در وظایف رستاخیزشناسی فرانسیس و فرانسیسی‌ها /

۲۵۵

- گفت‌وگوهای درباره شش روز آفرینش: ترکیب بزرگ فرشته‌شناسی / ۲۶۲

- نتیجه بخش سوم: پاپ‌های فرشته‌وار، فرانسیسی‌ها و محکومیت‌ها / ۲۷۴

بخش چهارم:

فرشتگان و کلیسای قرون وسطا / ۲۷۷

فصل هشتم: تولد، بلوغ و اعمال مذهبی منظم بزرگسالان / ۲۸۷

- لقاح، حملات شیطانی و فرشته نگهبان / ۲۸۷

- غسل تعمید و پیوستن به جامعه فرشتگان / ۲۹۴

- پاکدامنی، ازدواج، عفت درون ازدواجی / ۲۹۶

- اعمال عبادی منظم / ۲۹۹

- ادعیه و وساطت فرشتگان / ۳۰۱

- عبادت مریم عذرا و اهمیت جبرئیل / ۳۰۴

- پاسخ به فرشتگان: دولیا یا لاتریا / ۳۰۷

- "جادو" و شفاعت ارواح / ۳۱۰

- عشایرتانی: احساس حضور فرشته‌وار / ۳۱۳

- جشن میکائیل مقدس و اعمال مذهبی سالیانه / ۳۲۱

- سرودها، موعظه‌ها، زیارت‌ها و یادگورها / ۳۲۴

- نمایش: اجرای فرشته‌شناسی / ۳۳۰

- اعتراف و نقش فرشتگان در توبه / ۳۳۳

- زنان و فرشتگان: متفاوت از تجربه مردان / ۳۳۶

فصل نهم: اعمال استثنایی بزرگسالان، مرگ و رستاخیز / ۳۳۸

- رؤیاها و مکاشفه‌ها: مکاشفه‌های قدرت، اقتدار و خطر / ۳۳۹
- عرفان و وجد فرشتگان / ۳۵۱
- جنگ، آرمان‌های جنگ‌های صلیبی و محافظت فرشتگان / ۳۶۰
- مرگ و رستاخیز / ۳۶۵

نتیجه‌گیری:

پیامد فرشته‌شناسی قرون وسطا / ۳۷۳

یادداشت‌های مؤلف / ۳۷۹

مقدمه مترجم

فرشتگان در منظومه الهیات مسیحی جایگاهی خاص را به خود اختصاص داده‌اند و این امر ناشی از حضور پررنگ آنان در کتاب مقدس است. متالهان مسیحی از آباء تا عصر حاضر در این زمینه قلم زده و آثار مفصل و مجمل فراوانی نوشته‌اند. اثر حاضر از دیوید یک است که بر میراث آباء و کتاب مقدس تکیه زده است و با نگاهی جامع زوایای گوناگونی از نگاه قرون وسطا به فرشتگان را بررسی کرده است. دنیای مرموز قرون وسطا که کلیسا بر آن حکمرانی می‌کرد حاوی روایاتی دلنشین و جذاب از فرشتگان است که در زبان فارسی بسیار اندک به آن پرداخته شده است چه از حیث ترجمه و چه تألیف. لذا ترجمه این اثر انجام شد تا راهی برای مطالعه و سایر پژوهش‌های علمی تا حدی هموار گردد. در ترجمه حاضر سعی شد سه عنصر دقت، امانت و صحت رعایت شود تا حق ترجمه به جای آورده شود. این ترجمه بر مبنای کتاب زیر انجام شده است:

David Keck, Angels and Angelology in the Middle Ages, Published by Oxford University Press, New York, 1998

برای درک بهتر عبارات گاهی مطالبی در قلاب ذکر می‌شوند که از آن مترجم است اما هرآنچه که در پرانتز ذکر می‌شود متعلق به مؤلف است. در پایان کتاب نیز یادداشت‌های مؤلف که عموماً ارجاعات و توضیحات است ترجمه نشده‌اند زیرا برای عموم خوانندگان موضوعیت ندارند و متخصصان که خود بهره از زبان دارند می‌توانند از آن بخش استفاده کنند. در پایان از نشر ورا که شرایط چاپ این اثر را به بهترین شکل مهیا کرد تشکر می‌کنم.

فیض روح القدس را باز مدد فرماید دیگران هم بکنند آنچه مسیحا می‌کرد

۶ مرداد ۱۴۰۱ - تهران

علی مرادی

مقدمه مؤلف^۱

از زیارتگاه‌های بزرگ وقف‌شده به میکائیل آرک انجل در مونت سن میشل و مونت گارگانو گرفته تا گمانه‌زنی‌های مابعدالطبیعی حکمای مدرسی بزرگ قرن سیزدهم، فرشتگان در چشم‌انداز فیزیکی، زمانی و فکری {ناحیه} غرب قرون‌وسطا نفوذ کردند. مجسمه‌ها، شیشه‌های رنگی، سکه‌ها، لباس‌های کشیشی و نشان‌های زائر همگی تصاویری از ارواح آسمانی را نشان می‌دادند. هر ۲۹ سپتامبر در عید سنت میکائیل، روحانیون در سراسر جهان مسیحیت برای میکائیل و هم‌پیمانانش موعظه و دعا می‌کردند. در قرن سیزدهم، فرشته‌شناسی به بخش رسمی و ضروری برنامه درسی الهیات در دانشگاه پاریس تبدیل شده بود، و بوناوتورا، آکویناس، و مدرسی‌های پیروشان ملزم به ایجاد نظام‌های پیچیده فرشته‌شناختی بودند. موضوعات مربوط به فرشتگان آنقدر فراگیر بود که نسخه خطی یک نمایشنامه مربوط به معجزه در قرون‌وسطا صحنه‌مراحلی را نشان می‌دهد که فرشته‌ای مردی را «باطی الارض» از مکانی به مکان دیگر می‌فرستد. در قرون‌وسطا فرشتگان در همه جا حضور داشتند.

چگونگی نفوذ فرشتگان در جامعه مسیحی قرون‌وسطا موضوع این کتاب است. (فرشته‌شناسی یهودیان و مسلمانان، هر دو موضوعات گسترده و مهم در جایگاه‌های خود، تنها تا حدی مورد توجه قرار می‌گیرند که فرشته‌شناسی مسیحی را تحت تأثیر قرار می‌دهند.) فرشتگان مسیحی قرون‌وسطا موضوعی با داستان‌ها و سؤالات بسیار است. چگونه فرشتگان جزء ضروری برنامه درسی در دانشگاه پاریس شدند؟ چرا فرشتگان در غسل تعمید ظاهر می‌شوند؟ چگونه و چرا فرشتگان برای بعضی از اعضای کلیسا عادی

^۱. مؤلف در مقدمه به بعضی از آثار فرشته‌شناسی اشاره می‌کند که در متن اصلی کتاب مفصلاً به آنها می‌پردازد لذا این بخش

کوتاه از مقدمه به علت تکرار ترجمه نشد. م

شدند؟ باورهای رایج در مورد فرشتگان چه بود و آیا این عقاید با فرشته‌شناسی‌های الهیدانان متفاوت بود؟

چرا بعضی از بدعت‌گذاران مانند آپر راین ادعا کردند که مرجعیت خود را از ارواح آسمانی می‌گیرند؟ کدام یک از باورهای فراوان مربوط به فرشتگان (و فرشتگان سقوط کرده) برای اولین بار در دوره قرون وسطا ظاهر شد، کدام یک به ارث رسیده بود، و کدام یک در حال تکامل به اشکال جدید بودند؟

به هیچ وجه روشن نیست که چگونه فرشتگان تقریباً با زوایای زندگی قرون وسطا مرتبط شدند. با وجود ظهور مجدد علاقه عمومی به فرشتگان، دانشمندان قرون وسطا توجه چندانی به ارواح آسمانی نداشتند. فرشتگان مانند مسیح یا کلیسا در مسیحیت محوری نیستند و مورخان و الهیدانان قرن بیستم به مسائل دیگری مشغول بودند. بنابراین، جامعیت کامل فرشته‌شناسی قرون وسطا و ارزیابی اهمیت آن هنوز ارائه نشده است. مسلماً، با توجه به اهمیت گسترده فرشتگان برای مردان و زنان قرون وسطا، موضوع فرشته‌شناسی قرون وسطا مغفول‌ترین موضوع در مطالعات قرون وسطا است. با این حال، چندین محقق جنبه‌های فرشته‌شناسی قرون وسطا را مورد مطالعه قرار داده‌اند، و کار آنها دریچه‌هایی را به بعضی از آموزه‌ها، شیوه‌ها، مجادلات و متونی باز می‌کند که با هم تعامل جامع دنیای قرون وسطا با فرشتگان آسمان را تشکیل می‌دهند.

بیشتر مطالعات جدید فرشته‌شناسی قرون وسطا تقریباً بر رویکرد مدرسی به فرشتگان متمرکز است. انگیزه‌ای که پاپ لئو سیزدهم در سال ۱۸۷۹ به فلسفه و مابعدالطبیعه مسیحی بخشید، نو‌تومست‌هایی مانند اتین ژیلسون و ج. دی. کالینز را به کشف جنبه‌های فلسفی فرشته‌شناسی مدرسی با دقت فراوان سوق داد. فصل‌های آثار ژیلسون در مورد فرشته‌شناسی‌های آکویناس و بوناوتورا در کتاب‌های وی درباره فلسفه مسیحی شاید روشن‌ترین توضیحی باشد که تا به حال درباره فرشته‌شناسی مدرسی نوشته شده است. فلسفه توماس درباره فرشتگان اثر کالینز جزئی‌ترین تحلیل از ریشه و معنای فرشته‌شناسی مجتهد فرشته‌وار است (سنت منشأ این لقب را هم به خلوص آموزه‌های آکویناس و هم به

شخصیت آسمانی او نسبت می‌دهد.^(۱) این مطالعات نشان می‌دهد که متفکران برجسته جهان مسیحیت قرون وسطا، الهیدانانی مانند آکویناس و اوکام، مجذوب فرشتگان بودند و رازهای آنان را مُجدانه کشف و پی می‌گرفتند. از نظر حکمای مدرسی، جهان هستی به وجود فرشتگان نیاز دارد و الهیدان مسئولیت ویژه‌ای در کشف و توصیف ماهیت متعالی آنان دارد. مقالات اخیر مارسیا ال. کولیش، نانسی ون دیوزن، و ادیت سیلا نشان می‌دهد که هنوز کار مهمی وجود دارد که حتی در این زمینه مشهور از فرشته‌شناسی مدرسی باید انجام شود.^(۲) گروه مهم دیگری از مطالعات ثانویه در مورد فرشتگان که شامل آثاری از دانیل کالاهان، نورا اشتاین فون بادیتز و اولگا روژستونسکی است به بررسی آئین میکائیل آرکانجل مقدس پرداخته است. در میان همه فرشتگان، میکائیل در قرون وسطا بسیار مهم‌تر بود. وقتی یونانوتورا این روح {یعنی میکائیل} و نقش او را در نظام تدبیر الهی برای پاپ‌ها، کاردینال‌ها، فرانسیسی‌ها، بیگوم‌ها و مردم عادی می‌ستاید، غیرعادی نیست. منشأ فرقه میکائیل مقدس مبهم باقی مانده است. با وجود این، در اوایل قرن هشتم، زیارتگاه‌های مهمی در مونت گارگانو در جنوب ایتالیا و در مونت سن میشل در نورماندی وجود داشت. (به نظر می‌رسد که میکائیل به مکان‌های مرتفع علاقه دارد و زیارتگاه‌های زیادی بر روی کوه‌ها و تپه‌ها ساخته شده است که در آنجا بر مؤمنان ظاهر می‌شود.) در سراسر اروپا، مسیحیان کلیساها و نمازخانه‌های متعددی را برای این فرشته وقف کردند که طبق کتاب مکاشفه ۱۲، غالب بر شیطان و عوامل اوست.

چهار بخش این پژوهش فرشتگان گریزان را به صورت موضوعی دنبال می‌کند، از مبانی کتاب مقدسی فرشته‌شناسی قرون وسطا بواسطه ملاحظات مدرسی در مورد ماهیت فرشتگان، تا کاربردهای فرشته‌شناسی در مراتب دینی و در نهایت نقش‌های فرشتگان در کلیسای قرون وسطا همچون یک مجموعه. این پژوهش به لحاظ تاریخی در چارچوبی الهیاتی پیش می‌رود و سیر تحول تاریخی عناصر فرشته‌شناسی خاص را در هر یک از حوزه‌های موضوعی بررسی می‌کند. نقاط اجماع و اختلاف نظر مشخص خواهد شد، اما

من با ترجیح دادن بحث گسترده بر برنامه فرشته‌شناختی قرون وسطا به عنوان یک کل تمرکز کرده‌ام تا بر تحولات تاریخی طولانی و خاص یا استدلال‌های اعتقادی دقیق.

دو بخش اول این پژوهش در مورد کتاب مقدس و الهیات آکادمیک، "حقایق" اساسی در مورد فرشتگان، محتوای اعتقادی رسمی باورهای قرون وسطایی را در مورد ارواح آسمانی نشان می‌دهد. این دو بخش گزاره‌های راست‌گویی را در مورد فرشتگان (مانند تعداد آنان و این که آیا آنان بدن طبیعی دارند) ارائه می‌کنند که توسط الهیدانان برجسته قرون وسطا ارائه شده است. بخش اول، «کتاب مقدس: بنیاد فرشته‌شناسی»، این بررسی را آغاز می‌کند زیرا کتاب مقدس مبنایی برای همه تأملات مسیحی در مورد فرشتگان فراهم می‌کند. فرشتگان در سراسر کتاب مقدس حضور دارند و همه خوانندگان آن باید با آنان روبرو شوند (حتی اگر فرشتگان را اسطوره زدایی کنند همانطور که بسیاری از خوانندگان مدرن انجام می‌دهند). برای مسیحیان قرون وسطا کتاب مقدس منبع اصلی برای درک زندگی و دنیای خود بود. همانطور که کتاب مقدس فرشتگان را در خدمت مؤمنان، پرستش خدا، تنبیه شرور، یا روشنگر روح معرفی کرد، برنارد کلرووی، هیلدگارد از بینگن، یاکوبوس و وِراجین و معاصرانشان از فرشتگان انتظار داشتند که همین وظایف را در زمان خود انجام دهند. فصل‌های اول و دوم به این مطالب اساسی اختصاص داده شده است.

فصل آخر از بخش یکم اصول تفسیری قرون وسطا را درباره فرشتگان کتاب مقدس در زمینه روابط گونه‌شناختی بین داستان‌های فرشتگان در کتاب مقدس و جهان قرون وسطا بررسی می‌کند. هم روایات تحت‌اللفظی کتاب مقدس و هم خوانش‌های مجازی از کتاب مقدس، پیوندی بی‌واسطه بین فرشتگان خاورمیانه و مسیحیان غرب قرون وسطا ایجاد کردند. خوانندگان قرون وسطا نه تنها تداوم تاریخی خود را با داستان‌های کتاب مقدس تشخیص دادند بلکه آن را با پیشگویی‌های تمثیلی و پیش‌تصویرات بعضی از معاصران ایشان و تجربیاتشان از فرشتگان پیش‌بینی کردند. کتاب مقدس همچنین نشان داد که انواع و مراتب مختلفی از فرشتگان وجود دارد - سرافیم، کروییان، پاورها، پرنسپلیتی‌ها و غیره - و نقش آنان در تفسیر و تفکر قرون وسطا پایان فصل است.

بخش دوم، «فرشتگان، فیلسوف و دانشگاه: ماهیت فرشتگان»، به بررسی دگرگونی ناشی از ادغام مفاهیم و مقوله‌های منطقی، معرفت‌شناختی و مابعدالطبیعی ارسطویی در فرشته‌شناسی سنتی و نسبتاً پیچیده‌ای می‌پردازد که قرن سیزدهم به ارث برده بود. اگر کتاب مقدس اصول فرشته‌شناسی را فراهم می‌کرد، فلسفه بت‌پرستان مفاهیم و روش‌های الهیاتی را ارائه می‌دهد که الهیدانان قرون وسطا را قادر می‌سازد تا اسرار فرشتگان را با صحت و دقت زیادی کشف کنند. در قرن سیزدهم، فرشته‌شناسی به یکباره به یک علم مسیحی و ترکیبی تبدیل شد. فصل ۴ به بررسی راه‌هایی می‌پردازد که در آنها منطق ارسطویی و تکامل دانشگاه پاریس در قرن‌های دوازدهم و سیزدهم با هم ترکیب شدند تا هم دامنه و هم تکنیک‌های فرشته‌شناسی قرون وسطا را تغییر دهند. تکامل از فرشته‌شناسی پتريارکی که در اوایل قرون وسطا به ارث رسید، همانطور که در آثار برنارد کلروویی دیده می‌شود به آثار مدرسی اولیه رابرت پولن، و در نهایت به فرشتگان پیچیده آکویناس و همکارانش رسید که به وضوح این روند دگرگونی و گسترش را آشکار می‌کنند.

در حالی که دو بخش اول این مطالعه بر عناصر اعتقادی و مقدماتی فرشته‌شناسی تمرکز دارد، بخش سوم و چهارم به بررسی کاربرد باورهای فرشتگان در کلیسای قرون وسطا می‌پردازد. بخش سوم، «فرشتگان و نظام‌های دینی»، به بررسی روش‌هایی می‌پردازد که در آن فرشتگان برای گروه‌هایی مانند بندیکت‌ها، سیسترسی‌ها و فرانسیسی‌ها تبدیل به هنجار شدند. فصل ۶ بر راهبان متمرکز است. برای صومعه‌نشینان، فرشتگان الگوهای قدرتمندی از عفت، اطاعت و فداکاری هستند. تا حدی به دلیل این که مسیح در قالب سرافیم بر فرانسیس قدیس ظاهر شد، فرانسیسی‌ها حتی بیشتر از اعضای دیگر فرقه‌های مذهبی، فرشته‌شناسانی اختصاص یافته به این سنت بودند. در فصل ۷ مشاهده می‌شود که آثار بوناوتورا که هم به فرشته‌شناسی راست‌گیش و هم کژآئین فرانسیسی می‌پردازد، شدیدترین و پایدارترین برخورد قرون وسطایی با فرشتگان را در بحبوحه بحران‌های کلیسا تشکیل می‌دهد.

بخش چهارم، «فرشتگان و کلیسای قرون وسطا»، راه‌هایی را بررسی می‌کند که در آن فرشتگان نه تنها با الهیات مدرسی و مراتب دینی بلکه با هر جنبه‌ای از کلیسا ادغام شدند. این بخش با تکیه بر باورهای رسمی الهیاتی که در فصل‌های قبل ایجاد شد نقش فرشتگان در کلیسای قرون وسطا را در وسیع‌ترین دامنه ممکن ارائه می‌کند. فصل‌های ۸ و ۹ زندگی فرد مسیحی را به عنوان ابزاری اکتشافی می‌پذیرند. این فصول با ادامه هر مرحله از زندگی از تولد تا بلوغ و مرگ، راه‌هایی را بررسی می‌کنند که در آن فرشتگان بر زندگی‌ها و اعمال مذهبی قرون وسطا تأثیر می‌گذارند. هم باورهای عادی در مورد فرشتگان (مانند فرشتگان نگهبان) و هم کاربردها و انتظارات غیرعادی از فرشتگان (مانند عرفان) مورد بررسی قرار می‌گیرند. برای مسیحیان قرون وسطا فرشتگان از تجربیات و انتظاراتشان از مراسم مقدس، بازی‌های رمزآلود، وسوسه‌های شیطانی، دعاها، تقویم کلیسا، آیین مریم مقدس و هر عنصر دیگری از زندگی مذهبی‌شان جدایی‌ناپذیر بودند.

در نهایت، نتیجه پژوهش با ترکیب مطالبی از کتاب مقدس تا موقوفات کلیسا، از مابعدالطبیعه تا نمایشنامه‌های رمزآلود، از پرچم‌های نبرد شوالیه‌ها تا اعمال عبادی راهبان و مردم عادی، «برداشت فرشته‌شناسی قرون وسطا»، همه را با هم به تصویر می‌کشد و ویژگی‌های خاص این موضوع شگرف را تعریف می‌کند.

بخش یکم

کتاب مقدس: بنیاد فرشته شناسی

در کتاب دانیال ۷: ۱۰، دانیال نبی رؤیایی دارد درباره "هزاران هزار" فرشته که در حال خدمتگزاری خداوند هستند. برای مسیحیان قرون وسطا کتاب مقدس نخستین منبع برای فهم جهان‌شان بود. این متن شواهد { و مدارکی } را برای آکویناس، بوناوتورا و دیگران مهیا کرد که نشان می‌داد جهان آنان شامل فرشتگان بسیاری است که به خداوند و انسان‌ها خدمت می‌کنند.^(۱) مردان و زنان با این موضوع و دیگر حکایات فرشتگان در کتاب مقدس از منابع مختلف آشنا بودند. موعظه‌ها، نمایش‌نامه‌ها، سنگ‌ها، شیشه‌های کلیساهای جامع و محلی، و مکتوبات سنت الهیاتی همگی دائماً این روایات را نشان می‌دهند. آباء از این رویارویی‌های بین پتريارک‌ها، رسولان و فرشتگان، ابتدا شالوده و اساسی برای فرشته‌شناسی پی نهادند و سپس خوانندگان قرون وسطا در بسیاری از مهم‌ترین مسائل فرشته‌شناسی از آنان پیروی کردند. پیش از توسعه فرشته‌شناسی رسمی در مدارس دانشگاهی، اکثر مباحث مربوط به فرشتگان در تفسیرها یا موعظه‌های مربوط به کتاب مقدس ظاهر می‌شوند، آثاری که به شدت وامدار آباء هستند. برای نمونه، در زمینه خوانش و شرح کتاب مقدس، هم گریگوری کبیر^۲ در "موعظه‌هایی درباره حزقیال" و هم "تفسیر بر ایوب"، و نیز برنارد کلروویی^۳ در "موعظه‌هایی درباره غزل غزل‌ها"، مهم‌ترین تحلیل‌های خود را درباره فرشتگان توسعه بخشیدند. هر جنبه‌ای از فرشته‌شناسی قرون وسطا از مدرسی تا عبادی از فرشتگان کتاب مقدس و سنت‌های تفسیری آبابی سرچشمه گرفته یا می‌گذرد.

هیچ رساله واحدی همه نقش‌های منسوب به ارواح آسمانی در کتاب مقدس و روش‌های تعامل مسیحیان دوره قرون وسطا با آنان را پوشش نمی‌دهد. بسیاری از مردان و زنان دوره قرون وسطا در بسیاری از مناسبات مذهبی، عبادی یا تفسیری با فرشتگان مواجه‌هایی

^۲ . The Great Gregory

^۳ . Bernard of Clairvaux

داشته‌اند و لذا هیچ‌کس رساله‌ای مختصر درباره فرشتگان کتاب مقدس ننوشت. در عوض، انبوهی از مکتوبات و منابع دیگر گواه این واقعیت است که تفسیر فرشتگان عنصری حیاتی و معین برای مسیحیت قرون وسطا بود. دعاها، موعظه‌ها، ثبت رؤیاها، کتب درسی الهیاتی و سنت‌های شمایل‌نگاری، هر یک کشیش‌ها و افراد غیرروحانی را نشان می‌دهند که درباره فرشتگان کتاب مقدس سخن می‌گویند و به آنها اشاره می‌کنند. تصویری کامل از فهم قرون وسطایی از این ارواح متعلق به کتاب مقدس نیازمند بررسی طیف وسیعی از منابع است، لذا چارچوبی بدیع برای ترکیب این مدارک باهم مورد نیاز است.

سه دسته درهم تنیده شده کلیدهایی را برای فهم تفسیر فرشته‌وار قرون وسطا ارائه می‌دهند. (برای این اهداف، تفسیر به نحوی گسترده شامل برنامه‌های عبادی و دیگر "خوانش‌ها" درباره فرشتگان کتاب مقدس می‌شود. "پیشگفتار بوناونتورا بر رساله خود با عنوان "اختصار"^۴ که دستینه‌ای است درباره الهیات که برای هم‌مسلمان خود نوشته است، از افسسیان ۳: ۱۴-۱۹ پیروی می‌کند و می‌گوید که متن مقدس سه ویژگی خاص را عرضه می‌دارد: طول، عمق و ارتفاع. منظور او از "طول" اینست که حکایات کتاب مقدس شامل {و حاوی} تاریخ طولانی و ناگسستگی نجات بشریت از آفرینش تا داوری نهایی است. منظور او از "عمق" سطوح چندگانه معنایی (لفظی، تمثیلی، اخلاقی و باطنی) است که هر متن مفروضی ممکن است حاوی آنها باشد. او با "ارتفاع" به سلسه مراتبی از جمله سلسله مراتب فرشتگان اشاره می‌کند که در کتاب مقدس نفوذ می‌کنند. این سه با هم - تاریخ بازآفرینی بشریت، دیدگاه سنتی چهارگانه کتاب مقدس و سلسله مراتب موجودات - چارچوب مفیدی را فراهم می‌کنند برای بررسی این که مسیحیان قرون وسطا چگونه فرشتگان کتاب مقدس را همچون یک کل مطالعه می‌کردند.

این سه مقوله بعضی از ابعاد اعتبار فرشته‌شناسی قرون وسطا را نیز القا می‌کنند. طول، عمق و ارتفاع هریک رابطه زمانی متفاوتی را بین فرشتگان و جهان قرون وسطا القا می‌کنند.

^۴. Breviloquium

روایت تاریخ بشر به مسیحیان این امکان را داد که ببینند فرشتگان و انسان‌ها چگونه در گذشته تعامل داشته‌اند و در آینده نیز به تعامل خود ادامه خواهند داد. سطوح نمادین و باطنی کتاب مقدس، اشخاص را به این امر هدایت کرد که ببینند چگونه فرشتگان در زمان حال نفوذ دارند. در نهایت سلسله مراتب فرشتگان به مسیحیان این اجازه را داد که نه تنها به ثبات و پایداری متعالی و قدسی بیانداشوند، بلکه به نظم سلسله مراتبی شایسته جامعه و کلیسا نیز بیانداشوند. اگرچه بعضی از مقوله‌ها همپوشانی دارند (برای نمونه، سلسله مراتب در امور دنیوی انسانی فعال هستند)، این سه نوع مختلف از روابط دنیوی بین مسیحیان و فرشتگان، راه‌های اساسی را تشکیل می‌دهند که در آن مفسران، فرشتگان کتاب مقدس را تفسیر می‌کنند.

فصل اول

طول کتاب مقدس ۱

تاریخ مقدس و آفرینش

فرشتگان تاریخ

همانطور که تاریخ مسیحیت در معبرهای ورودی کلیسای نوتردام پاریس توسط مجسمه‌های پتريارک‌های کتاب مقدس، آباء اولیه کلیسا و قدیسان قرون وسطا به تصویر کشیده شد، مسیحیان قرون وسطا نیز خود را در چارچوب روایتی پیوسته می‌دیدند که در سفرپیدایش آغاز شد و در کتاب مکاشفه به اوج خود می‌رسید. آنان با مشاهده ابراهیم که همچون شوالیه قرون وسطایی جامه بر تن کرده بود و بر روی دیوارهای کلیسای جامع دیده می‌شد، می‌توانستند خود را مجازاً در روایات متن دینی ببینند. یادگارها، جنگ‌های صلیبی، زیارت‌ها و روایت‌های سفرهای زیارتی، به ایجاد حس ارتباط ضروری بین اروپای قرون وسطا و داستان‌های بنی اسرائیل و کلیسای اولیه کمک کرد. این روایات {در} طول کتاب مقدس، مجموعه‌ای مجزا از تجربیات تاریخی را ارائه می‌کند که جهان (گذشته، حال و آینده)، رشد معنوی انسان و باورهای مربوط به فرشتگان را تعریف می‌کند. در واقع می‌توان در تاریخ قوم بنی اسرائیل و رویارویی آن با ارواح آسمانی، داستان "رجعت کل نژاد بشر" را دید. چنانکه در سرود زائران اواخر قرن یازدهم که از مسیح درخواست می‌کنند فرشته‌ای را برای هدایت آنها بفرستد، مشخصاً تصاویری از چندین داستان کتاب مقدس درباره فرشتگانی که انسان‌ها را راهنمایی می‌کنند به کار رفته است.^(۱)

درک بنیادی اعتقادی درباره روایت گناه انسان و فعالیت نجات الهی و نقش‌های فرشتگان در آن، در دوره آباء تثبیت شده بود. کتاب "فرشتگان و مأموریت آنها" اثر ژان دنیلو،^۵ بررسی

^۵ . Jean Danielou's "The Angels and Their Mission"

خود را درباره فرشته‌شناسی آباء در چارچوب تاریخ نجات بشر ارائه می‌دهد. قرون وسطا وارث خوانش‌های کلیسای اولیه از فرشتگان کتاب مقدس بود، و آنچه که شاید بسیار چشمگیرتر است تداوم اساسی بین این دو دوره است. برای نمونه، ایزیدور سریل^۶ در بحث خود درباره فرشتگان در کتاب "ریشه‌شناسی"^۷ به گریگوری کبیر و جروم احترام گذاشته و تسلیم آنهاست. او هیچ پرسش جدیدی مطرح نمی‌کند و پاسخ‌هایی سنتی به بعضی از سوالات فرشته‌شناختی که مکرراً مورد بحث قرار می‌گیرد ارائه می‌دهد (مانند این که چرا گفته می‌شود فرشتگان بال دارند- این نشانه‌ای از سریع بودن آنان در خدماتشان است). به همین ترتیب هونوریوس اوتون^۸ در اوایل قرن دوازدهم در تحقیقات خود درباره آفرینش و سقوط فرشتگان هیچ پرسش مهم جدیدی درباره فرشتگان مطرح نکرد. تفسیر برنارد کلروویی از فرشتگان اساساً همان خوانش‌های آبابی متعدد است- نمونه‌های این {سنت} مستمر بی پایان‌اند.^(۲) در حالی که مدرسی‌های قرن سیزدهم رویکردهای مابعدالطبیعی نوینی را برای فرشتگان توسعه بخشیدند، تفسیر فرشته‌شناسی قرون وسطا با وجود بعضی استثناها که در ادامه بررسی می‌شوند به طور قابل توجهی غیر اصیل بود. در واقع قابل توجه‌ترین تحولات قرون وسطایی در این زمینه همانطور که مشاهده خواهد شد به جای اصالت مواردی هستند که بر آنها تأکید بیشتری شده است. ۲۹ سپتامبر عید میکانیل مقدس به جشنی سالیانه برای انعکاس خدمات آرکانجل تبدیل شد، همانطور که در کتاب‌های دانیال، یهودا و مکاشفه آشکار است. انجام معجزه یا نمایش اسرارآمیز ممکن است فرشتگان را در آفرینش نشان دهد. درست همانطور که بحث درباره نظریه‌های کیهان‌شناسی ارسطویی ممکن است بحثی پیچیده را فراخواند که آیا فرشتگان در آفرینش به عنوان خالق شرکت داشته‌اند یا نه. اهمیت فزاینده آئین مریم عذرا باعث علاقه بیشتر به بشارت و نقش جبرئیل در نمایش نجات بشر شد. و جشن گرفتن روز عید یک قدیس

^۶. Isidore of Serille

^۷. Etimologiae

^۸. Honorius of Autun

ممکن است داستان فرشتگانی را که روح دیوها را تا آسمان همراهی می‌کنند در فصل ۱۶ لوقا تداعی کند.

کنار هم قرار دادن مکتوبات قرون وسطایی از منابع متفاوت همراه با گزیده‌ای از آثار دوران آبائی، ایجاد تصویری منسجم از زمینه‌ها و آموزه‌های متنوع را ممکن می‌سازد که تفسیر فرشته‌شناسی قرون وسطا را تشکیل می‌دهند. عمدتاً به دلیل تدوام بین خوانش‌های آبائی و قرون وسطایی، تفسیر قرون وسطایی را می‌توان همچون امری "منسجم" دید، زیرا اغلب الهیدانان حتی زمانی که مخالف هستند، پرسش‌های مشابهی را در چارچوب‌های مشابه طرح می‌کنند. همچنین به استثنای بعضی شروح درباره آفرینش، سقوط و تصدیق فرشتگان، اختلافات کمی در مورد این موضوعات وجود دارد (در مقابل، بحث‌های فراوان و حتی محکومیت‌های رسمی کلیسایی در مورد مسائل مربوط به ماهیت فرشته و مابعدالطبیعه وجود داشت).

شاید به دو دلیل مجموعه آثار بوناوتورا بهترین منبع واحد را برای سازماندهی و ترکیب این مطلب ارائه دهند که چگونه مسیحیان در طول قرون وسطا طول {مسیر} فرشته‌شناسی را درک می‌کردند. نخست، دوران او شاهد شکوفایی عادت‌های عبادی و فرصت‌هایی برای عوام بود، و او به عنوان عضوی از دسته واعظان، مسئولیت ویژه موعظه درباره فرشتگان را به طور منظم برای طیف گسترده‌ای از مخاطبان بر عهده داشت. دوم و شاید مهم‌تر، فرانسیسی‌ها به عنوان مفسر به طور خاص در مطالعه لفظی و خوانش تاریخی کل کتاب مقدس آموزش دیده بودند. در حالی که مفسران قرون پیشین و دیگر سنن دینی نسبتاً بیشتر به کاوش در ابعاد تمثیلی فرشتگان علاقه داشتند، بوناوتورا و همکارانش به دقت بر حضور لفظی فرشتگان در روایات کتاب مقدس متمرکز بودند.^(۳)

دو عنصر از تعلیمات آنان، فرانسیسی‌های اهل پاریس را بر آن داشت تا تأکید زیادی بر معنای لفظی کتاب مقدس و فرشتگان داشته باشند. نخست، تحت تأثیر معرفت‌شناسی ارسطویی، مفسران قرن سیزدهم به طور کلی بر اهمیت معنای لفظی و تاریخی تأکید داشتند. طبق نظر ارسطو، حقایق روحانی اعلی را فقط از طریق اشیاء محسوس می‌توان

شناخت. (در نتیجه برای کسانی که از ارسطو پیروی می‌کنند، حرف به روح حیات می‌بخشد.) دوم، در پی احیای مسیح لفظی توسط فرانسیس، فرانسیسی‌ها تمایل بیشتری به خوانش لفظی کتاب مقدس یافتند. همانطور که تقلید از عیسای تاریخی اهمیت بیشتری یافت، معنای لفظی کل کتاب مقدس نیز اهمیت بیشتری یافت. لذا امر ضروری در مدرسه فرانسیسی در پاریس این بود که آموزش اولیه کتاب مقدس، خوانش لفظی کتاب مقدس باشد. علاوه بر این، در حالی که دهه‌های پیشین آموزش کتاب مقدس بر کتاب‌های جزئی متن دینی تمرکز می‌کرد، راهبان عمل تعلیم کتاب مقدس را به طور کامل در بخش‌های بزرگ {کتاب مقدس} تجدید کردند. برای نمونه سالیمبنه دِ آدام^۹، فرانسیسی و معاصر نزدیک به مجتهد سرافینی^{۱۰} است که به برادر بارتولوموس فرشته‌وار^{۱۱} "که در پاریس درباره معنای لفظی کل کتاب مقدس سخنرانی کرد"^{۱۲} می‌بالید. بدین ترتیب زمانی که بوناونتورا در سال ۱۲۴۸ تا ۱۲۵۰ دانشجو بود، خوانشی لفظی از تمام کتاب مقدس عرضه کرد. چنین خوانشی "پی در پی"^{۱۳} خوانده شد، و او را ملزم کرد تا به نحو مختصر شرحی درباره معنای لفظی کتاب مقدس عرضه کند. تحصیلات دانشگاهی او باعث شد که همه فرشتگان کتاب مقدس از کروبیان^{۱۴} دروازه‌های بهشت (پیدایش ۳: ۲۴) تا فرشتگان کتاب مکاشفه را ببیند و مورد بررسی قرار دهد. و همانطور که بخش سوم این کتاب روشن خواهد کرد علاقه شدید فرانسیسی‌ها به فرشتگان کتاب مقدس به ویژه فرشتگان کتاب مکاشفه، هم علت و هم پاسخی به مجموعه‌ای از بحران‌هایی بود که هستی فرقه آنان را تهدید می‌کرد. به دلیل آموزش و پیشه خاص فرانسیسی او {بوناونتورا}، مجموعه آثار فرشته‌شناختی مجتهد سرافینی هم حاکی از خوانش آسانی درباره اهمیت لفظی فرشتگان در

^۹ Salimbene de Adam، شخصیت ایتالیایی مربوط به قرون وسطا (۱۲۲۱-۱۲۹۰م)

^{۱۰} Seraphic Doctor (لقب بوناونتورا)

^{۱۱} Brother Bartholomaeus Angelicus

^{۱۲} Cursorie

^{۱۳} Cherubim

روایات کتاب مقدس هستند و هم شاهد پیوسته اما پراکنده این نقش‌های فرشته‌وار در سده‌های اولیه قرون وسطا است. لذا از منظر آثار او می‌توان به قلمرو نویسندگان پیشین او برای کشف پیوستگی‌ها، گسست‌ها و ظهور تحولات و تأکیدات جدید در تفسیر فرشته‌شناختی قرون وسطا نظر کرد.

همانطور که روایت لفظی کتاب مقدس {یعنی} طول کتاب مقدس عبارتست از تاریخ جهان از آفرینش تا نفع نهایی صور، طول فرشته‌شناسی نیز عبارتست از داستان نقش‌ها و ظهور فرشتگان در این روایت. برای مسیحیان قرون وسطا این امر چارچوبی اساسی برای درک این‌که فرشتگان چه هستند و چه می‌کنند، تشکیل می‌دهد. دیدن چگونگی ارتباط فرشتگان با این تاریخ در زندگی و اندیشه قرون وسطا مستلزم تقسیم‌بندی تصنعی این روایت به شش دوره است: ۱- آفرینش، تأیید^{۱۴} و سقوط فرشتگان. ۲- زمان پیش از شریعت موسی.

۳- دوران شریعت از موسی تا مسیح. ۴- تجسد. ۵- دوران کلیسا (از رستاخیز مسیح تا پایان تاریخ). ۶- داوری نهایی و پایان همه چیز. هر یک از این دوره‌ها با ویژگی خاصی در رابطه تحولی بین خدا و بشریت مشخص می‌شود و در هر یک از این دوره‌ها فرشتگان نقش‌های متمایزی ایفا می‌کنند و ویژگی‌های خاصی از خود نشان می‌دهند. از آنجا که رویدادهای دوره اول در تعریف و خصوصیات ارواح آسمانی بسیار مهم بودند، لذا تئمه این فصل به آفرینش، تأیید و سقوط فرشتگان اختصاص دارد. فهم قرون وسطا در مورد پنج دوره باقی‌مانده در فصل ۲ بحث خواهد شد.

¹⁴. Confirmation